

Juhász Gyula

Ligeti György művei az Oslói Egyházzenei Fesztiválon

Az Oslói Egyházzenei Fesztivál 2003-ban is folytatta az előző esztendőök siker-sorozatát: ami a hangversenyeket – az összetett program egyik legfontosabb vonulatát – illeti, bő tíz nap alatt, március 21. és 30. között nem akadt nap, amelyen a fesztivál szervezőgárdája ne kínált volna legalább egy meghallgatásra érdemes koncertet. Az esetek többségében féltucatnyi különféle típusú rendezvény (kamara- és szólóest, zenekari és kórushangverseny, régi és kortárs zenei bemutató, mesterkurzus) között válogathattak mindazok, akik győzték szabadidővel, érdeklődéssel – és nem utolsósorban pénztárcával.

Az alábbiakban a májusban 80. életévét betöltő, dicsőszentmártoni születésű, Németországban élő és alkotó Ligeti György Oslóban elhangzott kórusműveinek interpretálásáról és azoknak fogadtatásáról, valamint a szerző eddigi életművének skandináviai „befogadásáról” – azoknak jelentőségéről, aktualitásáról – valamint ránk – Európa északi részén élő magyarokra – tett hatásáról lesz szó.

Ligeti György 1957 óta él külföldön. Bécsben, Darmstadtban, Berlinben és a kaliforniai Stanford egyetemen tanított. Jelenleg professzor Hamburgban. Skandináv kötődése igen erős: 1961-től néhány évig a stockholmi Zeneművészeti Főiskola (Musikhögkolan) vendégprofesszora, 1966-ban a Svéd Országos Koncertiroda (Rikskonserter) repertoár tanácsának elnöke, 1964-ben vezetője a Zeneakadémiának (Musikaliska Akademin).

Ligeti kórusműveinek északi megszólaltatásai eléggé szórványosak ahhoz, hogy nagy várakozás előzze meg azokat. Csaknem megtelik az Oslói Dómtemplom (Domkirken) ismerős arcokkal. Emberekkel, akikkel könnyű – mi több: jó érzés – közösséget vállalni. A padosorokban ott ülnek a norvég zenei élet jeles képviselői és mi jó páran itteni magyarok. Örvendetes, hogy Ligeti neve önmagában is közösséget hív életre. Ráadásul sokunk számára többről van itt szó pusztán reprezentációnál. „Ha már Ő nincs itt Oslóban – gondoljuk –, legalább mi látogassunk el szellemi otthonába, melyet műveivel bútorozott be, személyes üzeneteivel tett otthonossá.”

Mindig tanulságos saját anyanyelvünkön megszólaltatott vokális művek egy-egy darabját külföldi előadóktól hallani. A Holland Kamarakórus, Reinbert de Leeuw biztos és határozott vezényletével, szinte kifogástalan magyar kiejtéssel szólaltatta meg Ligeti *Éjszaka – Reggel* (1966), *Magány* (1955), *Pápainé* (1953) és végezetül Weöres Sándor *Magyar Etűdök* című versére komponált, rövid, frappáns, igen tömör kompozícióit. E művek megszólaltatásakor az a ritka

helyzet állt elő, melyben messziről érkezett muzsikuskok ismertetik meg velünk saját kultúránk felfedezésre váró értékét. A Holland Kamarakórus – karnagyával együtt – vérbeli muzsikuskokként a zenére és csakis arra figyelnek – amelynek tartalma azonban gazdagon bontakozik ki. Hallgatóként kifejezetten örömteli érzés ismerősként üdvözölni a magyar líra fent említett gyöngyszemeit ilyen szép és gazdag zenei köntösben. Az *Éjszaka-Reggel* című darab tónusát ha megpróbáljuk jellemezni, nevezhetnénk opálosnak, ezüst szürkének, egyszerre világosnak és halványnak. A paletta azonban, amelyből e belülről fénylő, finom pasztellszíneket kikeveri a zeneszerző, mely gazdagabb is az utolsó darabban: a *Drei Phantasien nach Friedrich Hölderlin* (1982) vokálkompozíciós leleménye a legjobb példa. De nem is csupán a magyar nyelvű darabok ismert szövege alapozta meg az otthonosság kellemes élményét, hanem mindenekelőtt Ligeti alapmagatartásának változatlansága: az alkotói személyiség kisugárzó ereje, amely egységes egészé integrálja a programot alkotó rövid darabokat, s a feladat jellege, amely elé e darabok előadása állítja az előadókat.

A magyar nyelven elhangzott kompozíciók előtt, elsőként, az 1966-ban komponált *Lux Eterna* című, misztikusan gyönyörű, formatani és műfaji értelemben hibátlan művel kezdődött az est. A mű érdekessége, hogy érezhető már a hangokhoz és együtthangzásokhoz fűződő sajátos viszony, mely itt a latin szövegábrázolás ürügyén az érdekes hangközsúrlódásokban és a diszszonanciákkal folytatott játékban mutatkozik meg. Az elhangzott darabokat az Oslói Egyetemi Könyvtár alkalmazottja, Kiss Zsuzsanna fordította érthetően és plasztikusan norvég nyelvre.

Ligeti György páratlan korszakban tanult a budapesti Zeneakadémián. Az intézményben világhírű zeneszerzők – Kodály, Veress Sándor, Weiner Leó – és kiváló tanárok – Waldbauer, Molnár Antal – működtek. Nem is beszélve azokról a tehetséges tanítványokról, akiket később az egész világ megismert. Egy helyen és egy időpontban jöttek össze a legnagyobb és legizgalmasabb személyek. Ligeti olyan intellektuális és zenei atmoszférában élt és tanult, amelyet ma már sajnos lehetetlen újratemetni, és mondjuk ki: minden még ma is korszerű abból a szellemi – művészeti hagyományból, melyet tanulóévei alatt kapott. Ligeti alkotóként az európai avantgarde stílusvilágát éppúgy magáénak vallja, mint a magyar és kelet-európai zene örökségét. Munkásságának világviszhangja is figyelemre méltó, bemutatónak tekintélyes része a földkerekség fővárosaiban zajlik. Műveinek kiadója a német Schott Verlag. Örömdetes, hogy néhány évvel ezelőtt az oslói *Ultima* kortárszenei fesztivál programra tűzte több ismert művét, és a norvég felsőfokú zeneoktatásban – leginkább a hangszeresben – állandó penzumként van jelen. Az ugyanis köztudott, hogy Ligeti nagy érdeme: bőséges időt szánt életművében az ifjúság zenei horizontjának kitérítésére, úgy, hogy pedagógiai célzatú művei is önálló művészeti értékkel bírnak. Az oslói Dómtemplomban az eredeti nyelven a szövegnek és a zenének magasabb rendű akusztikus harmóniája

jött létre. Hálásak lehetünk de Leeuw mesternek és kórusának ezért az estéért.

Ligeti György meglelte magában az erdélyi magyart, az európaiat, az egyetemest. Úgy gondolom, nem a végigélt 80 esztendő – melynek alkalmából mi norvégiai magyarok e helyen is szívből gratulálunk – az érdem. Az érdem a létrehozott életmű. Nincs semmi köze korunk hangos nacionalista szólamaihoz annak a megállapításnak, hogy ez az életmű, a Németországban élő és alkotó zeneszerző, Ligeti György egész munkássága a magyar zene és zenetörténet részét is képezi – mely felől az oslói koncert sem hagy kétséget a hallgatóban.

Juhász Gyula 1972 óta él Norvégiában. Magyarországon Konzervatóriumot, Norvégiában dirigens szakot végzett. Jelenleg zenepedagógusként, kórusvezetőként dolgozik.

Patachich Csilla rajza